

перекладними творами дає зовсім іншу картину. Наприклад, у перекладах з близькоспоріднених мов список інтертекстуальних одиниць виглядає так: оніми (антропоніми, топоніми), слова-реалії (як з конкретною, так і з абстрактною семантикою), фразеологізми, паремії, специфічні словотвірні моделі та форми слів, синтаксичні конструкції. Цей список може бути доповнений (як у нашому випадку) прямими цитатами й епіграфом.

Джерела та література

1. Основи перекладознавства : навч. посіб. / за ред. А. Є. Нямцу. – Чернівці : Рута, 2008. – 312 с.
2. Рильський М. Мистецтво перекладу : статті, виступи, нотатки / М. Рильський ; упор. Г. Колесник. – К. : Рад. письменник, 1975. – 344 с.
3. Стельмах М. Четыре брода : авториз. пер. с укр. языка Н. Андриевской / М. Стельмах. – М. : Сов. писатель, 1983. – 496 с.
4. Шиприкевич В. Лингвистические особенности русского перевода романа М. Стельмаха «Чотири броди» / В. Шиприкевич // Русское языкознание. – 1985. – Вып. 11. – С. 55–60.

Приймачок Оксана. Безэквивалентные компоненты как проявление интертекстуальных связей оригинала и перевода. В статье подробно описаны безэквивалентные компоненты художественного перевода, которые представляют тесную интертекстуальную связь с подлинником. При анализе перевода с близкородственных языков (украинского и русского) установлены следующие единицы интертекстуальности: онимы, реалии, фразеологизмы, паремии, специфические словообразовательные модели и формы слов, синтаксические конструкции, цитаты, эпитафия. Исследованы способы перевода интертекстуальных единиц.

Ключевые слова: славянский перевод, безэквивалентные компоненты, интертекстуальность.

Przymachok Oksana. Unequivalent Component as Manifest of Intertextual Interaction between Original and Translation. In this article unequivalent component of the belles-lettres translation is analyzed in detail. Unequivalent component manifests of intertextual interaction between original and translation. During research of the Slavonic translations the basic types of the unequivalent component are described, such as proper name, realia, idiom, saying and proverb, special derivation models and grammatical forms, syntax units, quotations and epigraph. Ways of translation of intertextual units are investigated.

Key words: Slavonic translation, unequivalent component, intertextuality.

Стаття надійшла до редколегії
15.02.2013 р.

УДК 82.091

Данило Рега

Мотив любові у творчості поетів-футуристів (на прикладі поетичної спадщини В. Маяковського, М. Семенка та Б. Ясенського)

У статті на основі маніфестографічного матеріалу проаналізовано місце поняття «любов» у світогляді футуризму, а також розглянуто любовну лірику поетів-футуристів В. Маяковського, М. Семенка та Б. Ясенського з метою аналізу спільних і відмінних рис функціонування мотиву любові.

Ключові слова: футуризм, мотив, любов, типологія.

*Кохання не любить щирости –
кохання любить гру.*

(М. Семенко)

Постановка наукової проблеми та її значення. Футуризм по своїй суті був жорстким і прямолінійним напрямом, в основу якого закладено конкретику й дію. Сентиментальні речі для його представників, якщо не чужі, то перебувають не на перших ролях у їхньому світогляді. Основними характерними рисами футуризму виступали урбанізм, техніцизм, «слова на свободі». Поряд із цими

ідентифікаторами все ж є місце для такого ніжного почуття, як любов, ставлення до якого бачимо в маніфестах національних футуризмів, а також у поетичних текстах їхніх представників.

Любовна тема не завжди знаходила свого поціновувача серед дослідницьких кіл, оскільки вона, по суті, не була на першому плані у творчості поетів-футуристів. Для них основні – це швидкість, мобільність, динаміка, енергія, що, у результаті, й породило брак уваги серед науковців саме до цього мотиву. Незважаючи на це, вивчення саме цього маловивченого аспекту дає змогу розширити рамки аналізу творчості поетів-футуристів, а саме: В. Маяковського, М. Семенка та Б. Ясенського, а також провести зіставлення функціонування цього мотиву серед вищезгаданих поетів із метою виявлення спільних і відмінних рис.

Мета нашого дослідження – вивчення мотиву любові у творчості російського футуриста Володимира Маяковського, українського – Михайла Семенка та польського – Бруно Ясенського, а також провести типологічне зіставлення їхніх поетичних текстів, відзначити спільне та відмінне. Досягнення мети передбачає розв'язання таких **основних завдань**:

1) проаналізувати маніфестографічний матеріал національних футуризмів;

2) виявити спільні та відмінні риси мотиву любові у творчості В. Маяковського, М. Семенка й Б. Ясенського.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. За визначенням тлумачного словника, слово «любов» означає «1. Почуття глибокої сердечної прихильності до особи іншої статі... 2. Почуття глибокої сердечної прив'язаності до кого-, чого-небудь... 3. Інтерес до чого-небудь; цікавість, потяг. Внутрішній, духовний потяг до чого-небудь» [5, с. 114]. Усі ці визначення можна накласти на світогляд футуристів, передусім італійських, російських, українських і польських, адже, як видно з численних їхніх маніфестів і поетичної спадщини, для них існували речі, які вони любили, якими захоплювалися.

При поверхневому аналізі футуризму можна піддати невизначеності місце мотиву любові у творчості поетів-футуристів, адже таке високе почуття не надто може бути зіставлене з прямолінійною, упертою, задержуватою й епатажною моделлю футуризму. Але якщо більш детально почати досліджувати різні його варіанти, то доходиш висновку про те, що любовна тематика все ж займала певне місце серед футуристів, хай навіть не основне. Це свідчить, що був певний різнобіч між тим, що декларували футуристи у своїх маніфестах, і тим, що вони безпосередньо пропанували, оспівували в поетичних текстах.

Більше того, якби не почуття закоханості, то світ, наймовірніше, не отримав би такого яскравого літературного напрямку, як футуризм. Суть його полягає в тому, що свого часу засновник футуризму Філіппо Томмазо Марінетті «перебував в ідилічних стосунках із Розою Фатін, дочкою мостивого паші... Розробляючи свої одинадцять пунктів програми, Філіппо Томмазо підпливав до вілли... й умовляв закохану Розу вплинути на батька – чільного акціонера «Фігаро», аби той переконав редактора газети надрукувати його маніфест» [6, с. 119]. У результаті цього 20 лютого 1909 р. у паризькій газеті «Le Figaro» з'явився написаний Марінетті «Маніфест футуризму». Це авангардне явище проголошувало нові ідеали краси – людину за кермом.

Футуристи проголошували любов до небезпеки та до інших вищезгаданих понять, а такі канонічні поняття, як «любов», «дружба», «сім'я», змінили свої значення, відійшовши на задній план людських цінностей.

Футуристи стверджували, що любов втратила свою абсолютну цінність. Тепер для жінки головне в житті не любов, а розкіш. Мати вибір, що вбрати, – ось першочергове для жінки поч. ХХ ст. [11, с. 144]. Продовжуючи розмірковувати над поняттям «любові», Ф. Т. Марінетті писав: «Презирство до amore (сентиментальність чи розпуста), спричинена великою свободою та легкістю еротичних жінок й універсальним перебільшенням жіночої розкоші... Любов втратила свою абсолютну цінність» [11, с. 144].

Примітно, що в 1913 р. В. де Сен-Пуан видала своєрідне доповнення до свого дебютного маніфесту «The Manifesto of Futurist Woman» («Маніфест жінки-футуриста») і назвала його «Manifesto of Lust» («Маніфест пристрасті»). У цьому документі авторка вводить поняття «культу тіла»: «Ми повинні свідомо бажати тіла, як і будь-якої іншої речі... ми повинні ввести пристрасть у твори мистецтва» [12, с. 132]. Цей культ згодом буде активно використовуватися футуристами різних країн, зокрема України, в особі Михайла Семенка та Польщі в репрезентативності Титуса Чижевського.

Як приклад своїх старших колег, а саме російських, українські й польські футуристи стали активно розробляти свої принципи й уводити їх у національну літературу своїх держав. Окрім звичних для футуризму гасел, у маніфестографічній творчості польських митців знаходимо чіткі заклики стосовно поняття «любов»: «Кохайте електричні машини, виходьте заміж і народжуйте Динамо-дітей...» [9, с. 16], а як писала В. Жукова про особу лідера українських футуристів М. Семенка: «не слід йому (*М. Семенко – прим. Р. Д.*) чекати кінця війни, щоб у купі з переможцями гвалтувати жінок, і почав “веселий, як баран” – виконувати цю місію футуризму самостійно, пишучи порнографізи й оспівуючи в них “оксамитові животи”, “теплі коліна”, “червоні поцілунки”, “спідні сукні”, “перса панночок”, ексцеси з намагнетованими принцесами й статеві акти в автомобілях і інших, не зовсім пристосованих для цього приміщеннях» [2, с. 399]. Зауважимо, що це не було чимось екстраординарним для футуристів, як це подає Валентина Жукова. Це дивно для суспільства, але все це було витримано в дусі тогочасного футуризму, як його для себе визначив М. Семенко – кверофутуризм, тобто «пошуковий футуризм». На думку М. Сулими, саме цей різновид футуризму й «дозволяв поетові бути різним, не зашореним певними, навіть футуристичними, догмами» [8]. Навіть у маніфесті російських футуристів «Ляпас громадському смаку» знаходимо такі слова: «Хто не забуде першої любові, той не пізнає останньої» [4]. Досить символічні слова, які можна трактувати по-різному. Їх можна сприймати як буквально, так і заглибившись у підтекст, який був закладений і може пояснюватися так: російські футуристи закликали забути Ф. Достоєвського, О. Пушкіна, Л. Толстого, які можуть уособлювати першу любов народу, а остання любов — це, власне, й були футуристи.

Любовні мотиви в поетичному доробку знаходимо у творчості В. Маяковського, М. Семенка та Б. Ясенського. Цей мотив не є домінуючим у їхній творчості, але вагомим для кращого розуміння їх як митців. Якщо для В. Маяковського еротика як елемент любові до жінки відсутня, то в українського та польського футуристів його можна спостерігати. М. Семенко у вірші без назви змальовує красу жіночого тіла, він у захваті від нього:

Перса твої
Мої:
Я їх цілував.
Ноги твої
Мої
Я їх пестив.
Між твоїх стеген
Мох.
Тіло твоє
Моє:
Воно тремтіло.
Ти –
Моя:
Ти віддалась.

[8]

Досить лаконічно та стисло автор змальовує фізичний контакт між чоловіком і жінкою. Контраст займенників «твої–мої», «твое–мое» породжує ілюзію статевого акту, який зображує М. Семенко. Тут можна говорити про певну приналежність цього поетичного тексту до еротичної поезії.

Аналогічний опис непереборного бажання жінки бачимо у вірші Б. Ясенського «Труп з kawioget» («Труп з ікрою») (переклади віршів Бруно Ясенського на українську мову відсутні, тому тут і далі переклад зроблений нами):

Я хочу сьогодні пестити перса пані без блузки,
Я хочу бути нахабним і сильним як тур
Пані дуже подібна до гарячої зулуски
Уста пані сміються і кажуть toujours!

[10, с. 39]

Ліричні герої вищезгаданих творів «кохаються» у красі жіночого тіла, воно для них є об'єктом бажань. На перший погляд, здається, що така любовна тематика зовсім не личить співцям міста та

техніки, але така «полярність», як її влучно назвав Микола Сулима, розкриває цих поетів із найрізноманітніших сторін, навіть якщо вони відносили себе до такого сміливого й, здавалося б, далекого до любовної тематики, мистецького напрямку, як футуризм.

Продовжують письменники захоплюватися жіночими принадами й у віршах М. Семенка «Ажурна сукня», «Ти» й «Поцілунки» Б. Ясенського. Ці й попередні вірші несуть у собі еротичний присмак захоплення жінкою, у них відчувається, що рядки написані з любов'ю:

Прекрасна ніби станс
 Ти у екстазах загорілась
 Журна немов старий романс
 Як німфа що у лісі стрілась.

[8]

Б. Ясенський наче продовжує М. Семенка, пишучи: «Люблю манливий і солодкуватий присмак твоїх губ» [10, с. 282]. Обоє письменників культивують жіноче тіло, воно є об'єктом їхніх бажань, які вони переносять на папір.

Любовні вірші В. Маяковського здебільшого мають характер нерозділеного кохання, яке він передав у таких віршах, як «Хмара в штанах» («Облако в штанах»), «Флейта-хребет» («Флейта-позвоночник»). Трагічне кохання, яке поет пережив в Одесі, спровокувало його написати такі рядки:

Мама!
 Ваш сын прекрасно болен!
 Мама!
 У него пожар сердца.

[3, с. 96]

У поемі «Хмара в штанах» ліричний герой переконує нас у правдивості своїх переживань, які він змушений терпіти:

Вы думаете, это бредит малярия?
 Это было, было в Одессе.
 «Приду в четыре», – сказала Мария.
 Восемь. Девять. Десять...
 И вот,
 громадный,
 горблюсь в окне,
 плавлю лбом стекло окошенное.
 Будет любовь или нет?..

[3, с. 89]

Такі зміни в психіці ліричного героя спостерігаємо в трилогії М. Семенка «Арії трьох П'єро», яка об'єднує певні сегменти: «П'єро кохає», «П'єро задається» і «П'єро мертвопетлює». Під час аналізу образу «закоханого трампа», Анна Біла доходить висновку, що «Семенків П'єро – маска, що має риси і знервовано-закоханого, експансивного та іронічного “нового чоловіка”. Від ролі закоханого П'єро Семенко перейшов до футуристичної брутальності та арлекініади – зухвалого мертвопетлювання з еротичними бажаннями і мораллю» [1, с. 10].

Вірші з «Арії трьох П'єро» демонструють злети й падіння, переживання та радість, спричинені любовними почуттями ліричного героя-трампа, який дуже часто кохає й ненавидить в урбаністичному світі. У вірші «Серце в блуканні» проступають саме такі моменти: самотність, невизначеність, але в той самий час – бажання віднайти таке омріяне почуття:

Сю осінь я заблужусь у муках
 серед жовтого листа заблужусь у коханні...
 ...Ви почувасте? Моє серце в блуканні...
 ..Може знайду знайду в осінніх звуках...

[7, с. 41]

Таке ж переживання болі та горя споглядаємо в поемі «Флейта-хребет» В. Маяковського. У ній звучить не прославляння любові, а відчай, навіть натяк на заперечення її існування:

Версты улиц взмахами шагов мну.
 Куда уйду я, этот ад тая!

Какому небесному Гофману
выдумалась ты, проклятая?!
...слышишь! –
убери проклятую ту,
которую сделал моей любимой!
[3, с. 124–127]

Мотив одночасно самотності, ностальгії й бажання розпочати все спочатку на фоні осені виступає у вірші Бруно Ясенського «Jesień» («Осінь»). У ньому осінь виступає у «подвійному світлі»: з одного боку, вона йому нагадує ті часи, коли він був закоханим, тобто викликає позитивні емоції, а з іншого – вона винна в тому, що зараз ліричний герой самотній:

Бо розділила нас тієї осені тінь
І осінь в тому винна.
[10, с. 241]

Б. Ясенський називає осінь тінню дівчини, пора року уособлює його кохану, нагадує йому найтепліші моменти їхнього спільного життя. Ліричний герой у роздумах, він не може зрозуміти істинні причини його стану й чому він утратив кохану:

І ніби ти та сама,
Та все-таки вже інша
Не ти.
[10, с. 240]

Поряд із таким песимізмом, що присутній у віршах поетів-футуристів, усе ж вони сподіваються віднайти справжню любов. На це вказують, наприклад, вірші «П'єро кохає» М. Семенка, «Письмо товарищу Кострову из Парижа о сущности любви», а також «Письмо Татьяне Яковлевой» В. Маяковського. У цих творах присутня надія на взаємну любов, більше того, повертається віра в те, що це прекрасне відчуття існує:

Хочу быть в парку і милій читати Верлена
Хочу кружляти я з нею у парі в юрмі
Багнесь ноктюрнів Шопена
Душу її зрозуміть
Хочу заплющити очі тісніше тісніше
Душу свою відчувати струнніше струнніше
Я люблю
Я люблю
Я люблю
[8]

У вірші В. Маяковського «Письмо т. Кострову...» присутні зовсім нові інтонації, яких раніше не було. Герой перебуває в передчутті великої любові: ...как на свиданье,

простаивая, прислушиваюсь:
любовь загудит – человеческая,
простая...
[3, с. 373]

У кінці вірша «Письмо Татьяне Яковлевой» відчувається конфлікт, але він не забарвлений відчаєм. Тут ми знову бачимо впевненість у прийдешній любові:

Ты не думай,
щурясь просто из-под выпрямленных дуг.
Иди сюда,
иди на перекресток моих больших
и неуклюжих рук. Не хочешь?
Оставайся и зимуй, и это
оскорбление
на общий счет нанижем. Я все равно
тебя
когда-нибудь возьму – одну

или вдвоем с Парижем.

[3, с. 378]

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, любов, хоч і не відіграла основної ролі у футуристичному світогляді, усе ж її мотив присутній у творчості В. Маяковського, М. Семенка та Б. Ясенського. Якщо український і польський представники цього авангардного явища оспівували жіноче тіло, культивували його, то їхній російський колега приділяв більшу увагу змалюванню переживань й емоцій, спричинених цим почуттям. Любов подається і як еротичне явище (М. Семенко, Б. Ясенський), і як глибоко духовне (В. Маяковський).

Вивчення цієї проблеми значно розширює спектр майбутніх досліджень стосовно специфіки футуризму загалом і творчості поетів-футуристів зокрема, а саме: В. Маяковського, М. Семенка та Б. Ясенського.

Джерела та література

1. Біла А. Михайль Семенко як культуртрегер українського футуризму / А. Біла // Український літературний авангард: пошуки, стильові напрямки : монографія. – Вид. друге, доповн. і переробл. – К. : Смолоскип, 2006. – 464 с.
2. Жукова В. Фашизм і футуризм / Варвара Жукова // Семенко М. Вибрані твори / упоряд. А. Біла. – К. : Смолоскип, 2010. – С.394–416.
3. Маяковский В. Стихотворения и поэмы / В. В. Маяковский. – М. : Эксмо, 2006. – 480 с.
4. Маяковский В. Поспешина общественному вкусу [Электронный ресурс] / В. Маяковский // Библиотека поэзии. – Режим доступа : <http://mayakovskiy.ouc.ru/pospeshchina.html>
5. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т. – Т. 2. (К–П) – К. : «Аконіт», 2008. – 926 с.
6. Педан Ю. Маніфест, який збурих світ [Маринетті Ф. Т. До історії футуризму] / Ю.Педан // Всесвіт. – 2009. – № 9–10. – С. 118–119.
7. Семенко М. Вибрані твори / Семенко Михайль ; [упоряд. А. Біла]. – К. : Смолоскип, 2010. – 688 с.
8. Семенко М. «Одна тема кохання» / М. Сулима // Дотик словом [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://dotyk.in.ua/semenko.htm>
9. Czyżewski T. O «zielonym oku» i o swoim malarstwie / Tytus Czyżewski // Futuryzm. Formiści, nowa sztuka (Wybór tekstów) [na podstawie wyd. : Antologia polskiego futurizmu i nowej sztuki. Wstęp i komentarz opracował Zbigniew Jasiński. Wybór i przygotowanie tekstów Helena Zaworska. Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo Wrocław, 1977]. – S. 8–10 [Електронний ресурс] / Futuryzm. Formiści, nowa sztuka (Wybór tekstów). – Режим доступу : <http://docs6.chomikuj.pl/164771834,0,1,Futuryzm.pdf>
10. Jasiński B. Poezje zebrane / [wstęp, opracowanie i komentarze Beata Lentas] ; [współpraca Małgorzata Ogonowska] / B. Jasiński. – Gdańsk : Słowo/ obraz terytoria, 2008. – 547 s.
11. Marinetti F. T. Destruction of Syntax–Imagination without strings–Words-in-Freedom / F. T. Marinetti // Futurism: an anthology / [ed. by Lawrence Rainey, Christine Poggi, Laura Wittman]. – Yale University Press New Haven & London, 2009. – P. 143–152.
12. Saint-Point V. Futurist Manifesto of Lust / F. T. Marinetti // Futurism: an anthology / [ed. by Lawrence Rainey, Christine Poggi, Laura Wittman]. – Yale University Press New Haven & London, 2009. – P. 130–133.

Рега Данило. Мотив любови в творчестве поэтов-футуристов (на примере поэтического наследия В. Маяковского, М. Семенко, Б. Ясенского). В статье на основе манифестографического материала проанализировано место понятия «любовь» в мировоззрении футуризма, а также рассмотрена любовная лирика поэтов-футуристов В. Маяковского, М. Семенко и Б. Ясенского с целью анализа общих и отличительных особенностей функционирования мотива любви.

Ключевые слова: футуризм, мотив, любовь, типология.

Rega Danilo. The Motif of Love in the Work of Futurist Poets (Based on the Poetic Heritage of V. Mayakovsky, M. Semenko and B. Yasenski). In the article on the basis of the material from different manifestos is analyzed the place of the term «love» in the outlook of futurism and examined lyrics of love among futurist poets V. Mayakovsky, M. Semenko and B. Yasenski with the aim to analyze common and distinctive features of the functioning of the love motive.

Key words: futurism, motive, love, typology.

Стаття надійшла до редколегії
22.02.2013